

PESTEN OP 'VOLWASSEN' NIVEAU BESCHADIGT KINDER(HERSEN)EN

Hoe ouderschapskwaliteit en persoonlijkheid ook ná scheiding tot familiedrama's kan leiden

Een mens is van nature een sociaal wezen. Een 'groepsdier'. Samen is het veiliger dan alleen. Samen voor de kinderen en elkaar zorgen. Een ingebouwd 'oer'-instinct om als levensvorm beter te kunnen overleven en voort te blijven bestaan.

Vroeger als kind wel eens gepest of buitengesloten uit een groepje? Hoe voelde dat?

We weten het eigenlijk allemaal wel, door eigen ervaring of andere voorbeelden uit de omgeving, hoe het emotionele leven van een kind er uit kan gaan zien als het door andere kinderen of zelfs door volwassenen om allerlei redenen en in allerlei vormen wordt gepest. Pesten komt in vele vormen en gradaties voor en is vaak een groepsproces. Het stopt niet in de jeugd; ook op volwassen leeftijd wordt gepest.

Als volwassenen willen we dat pesten stopt, vooral ook onder kinderen. We hebben daar diverse nationale campagnes voor opgezet. Om educatief en preventief te werken aan een andere mentaliteit: elkaar pesten doe je niet. Thuis niet, op school niet, in de buurt niet én later, als volwassene niet.

Kinderen, die tijdens hun jeugd traumatische pest-ervaringen hebben opgedaan, daarin niet goed begeleid zijn en daardoor emotioneel beschadigd zijn geraakt, kunnen als volwassene nog steeds last hebben van deze traumatische ervaringen. Dit kan zelfs zodanige vormen aannemen, dat in het eigen ouderschap verkeerde keuzes worden gemaakt. Dit levert een bepaalde categorie ouders die een ziekmakende houding en gedrag richting eigen kinderen kunnen ontwikkelen. Daarbij zelf in de volle overtuiging een geweldige ouder te zijn en naar buiten toe dit heel goed 'verkopen' en daarbij vooral bezorgd lijken om het welzijn van hun kinderen.

Na een scheiding kunnen bij sommige ouders ook eigen gevoelens van (mogelijke) verlating optreden. Zelfs als rond een omgangsregeling een kind naar de andere ouder gaat, kan een pseudo-verlating worden gevoeld. Dat raakt bij sommige ouders aan een eigen jeugd-trauma en roept (onbewust) de bijbehorende pijn weer op. Het eigen kind wordt daarbij tot een emotie-regulerend middel voor deze ouder: gaat het kind, dan doet het pijn, komt het weer terug dan is er pas weer emotionele 'rust'.

Het kind wordt 'overbeschermd' en onder zo groot mogelijke (emotionele) controle van de ouder gehouden, alle situaties die door de ouder als een 'risico voor het kind' worden gezien, worden zo veel mogelijk geëlimineerd. Dat kan zelfs worden vertaald naar een mentale constructie dat de andere ouder (en familie) niet goed of zelfs een groot gevaar voor het kind is en dat daarom het kind beter af is als het niet meer naar die andere ouder gaat.

In feite tracht de ouder de eigen emoties onder controle te houden en gebruikt daar het kind voor. Het kind ('the regulatory other', ⁽²⁾ Foundations, C.A. Childress Psy.D. 2015) moet zich zodanig gedragen en op een zodanige manier reageren dat dit door de ouder als prettig wordt gezien. Ook al is dat afstotend gedrag richting de andere ouder.

Het kinderebrein

De huidige kennis over de ontwikkeling van de hersenen van kinderen geeft o.a. aan dat, mede gezien de ontwikkelingsfasen van de hersenen gedurende ongeveer de eerste twintig jaar, kinderen vooral op jonge(re) leeftijd eenvoudig gemanipuleerd kunnen worden. Iets wat weldenkende volwassenen van nature ook weten en aanvoelen. Kinderen tot een jaar of zes zijn qua (hersenen)ontwikkeling⁽⁶⁾ zeer eenvoudig te programmeren met overbrengen van bepaalde gevoelens, (irreële) angsten en beloningen. Kinderen geloven niet voor niets in sprookjes.. ook tot latere leeftijd blijft het 'magisch denken' en de kinderlijke fantasie een belangrijke 'realiteit' voor kinderen.

Recente onderzoeken tonen aan dat de impact van (langdurige) stress in de dagelijkse leefomgeving op de (fysieke) ontwikkeling van het (kinder)brein een grotere kans op ziekte geeft ⁽³⁾.

Een ouder die een kind van jongs af aan volledig onder controle heeft (kind is als baby 100% afhankelijk van de lichamelijke én emotionele verzorging van de ouder(s)/verzorger(s)), weet uit de dagelijkse praktijk hoe het

gedrag van het jonge kind zodanig is te manipuleren, dat het kind zich gedraagt zoals verlangd wordt.

“Opvoeden is veelal het bij kinderen dagelijks afdwingen van gewenst gedrag.”

Gezond eten, tanden poetsen, naar school, op tijd naar bed, naar tandarts, kamer opruimen, gedrag thuis en daarbuiten, respect, enz...

Wat voor de ouder in kwestie gewenst gedrag van het kind is, wordt door die ouder bepaald en als zodanig op het kind overgebracht. Toezicht hierop van buitenaf is gezien het private karakter ervan lastig. In de vele uren per dag dat een kind in aanwezigheid van een ouder/verzorger is, kan die ouder/verzorger het eigen emotioneel overwicht makkelijk over het kind laten gelden.

Normale ouders, die het werkelijk goed voor hebben met hun kinderen en de capaciteiten hebben om het kind op een normale manier op te voeden, gebruiken hun emotionele (en in de prille jeugd ook fysieke) overmacht om het kind te stimuleren en aan te zetten tot gewenst gedrag, echter misbruiken deze niet.

Er is echter een categorie ouders die over een grens gaan en dit wel doen. Die eigen emotionele stabiliteit mede halen uit de houding en het gedrag en uitingen van de kinderen. Om dit te bereiken worden de kinderen zodanig (m.n. emotioneel) gemanipuleerd, dat ze doen en laten zien wat de ouder nodig heeft. Daarbij wordt een gezonde sociaal-emotionele en identiteits- ontwikkeling van het kind ondergeschikt gemaakt aan eigen doelen.

Er wordt dan gesproken over ziekmakend ouderschap (Pathogenic parenting).

Deze ouders presenteren zich naar buiten toe op diverse manieren. De vorm is mede afhankelijk van de sociale omgeving en -status, vanuit de eigen voorbeelden in de familie, de intelligentie/capaciteiten van de ouder in kwestie en evt pathologische persoonlijkheidskenmerken (zoals autisme, narcisme / borderline, anti-sociaal (sociopathie)). Hierbij spelen zaken als gebrek aan empathie, ernstige manipulatie, obsessiviteit, dwang, ...

Ouderschap

kwaliteiten en tekortkomingen

We durven ons er als 'buitenstaander' nauwelijks mee te bemoeien of in te grijpen als het gaat over de kwaliteit van het privé domein ouderschap. Normaal gesproken is dat maar goed ook. Privacy, beschermde persoonlijke leefomgeving en de regie over de eigen manier van met elkaar leven is een groot goed.

Daaraan zitten wat mij betreft echter wel grenzen: het wordt anders als er voor kinderen een situatie ontstaat/bestaat waarbinnen hun fysieke en/of emotionele veiligheid en ontwikkeling naar normale maatstaven in het geding is of ernstig lijkt te worden bedreigd.

Kindermishandeling (Wet op de Jeugdzorg):

"Kindermishandeling is elke vorm van een voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel."

In hoeverre mishandelde kinderen vanuit hun omgeving gesignaleerd worden en er daadwerkelijk tot ingrijpen wordt overgegaan, is verschillend. Jaarlijks worden in Nederland ca. 120.000 gevallen geregistreerd.

Welk deel dit is van het werkelijke aantal gevallen is onbekend.

“Bij de meeste familiedrama's vallen geen doden..”

Privacy

Het recht op privacy is een groot goed én kan in mijn ogen tegelijk een ernstige handicap zijn binnen gewenste herstelprocessen in het kader van (ook gedwongen) jeugd hulpverlening/jeugdbescherming.

Handelingsverlegenheid (uitblijven interventie) door ongepaste uitvoering te geven aan het recht op privacy?

Vooral in die situaties waarin het kind in een situatie leeft bij een ouder die de dagelijkse macht over dit kind heeft en tegelijk als ouder zelf een bedreiging vormt voor een gezonde (sociaal-emotionele) ontwikkeling van dit kind. Prevaleert dan het 'recht op privacy' van deze ouder boven het welzijn van het kind?

Passeren we dit recht ook al niet als geconstateerd wordt dat een kind dagelijks (fysiek) mishandeld wordt? Dan grijpen we in en wordt het kind veilig gesteld.

Het (bijv. als jeugdbeschermer) op grond van privacy op voorhand buitensluiten van mensen uit de persoonlijke netwerken van deze ouders (met mogelijk nuttige en relevante inhoudelijke informatie over de ontstane situatie en mogelijkheden om bij te dragen aan een snelle assessment en goede diagnose en herstelproces) en niet over de inhoud van de zaak met deze personen te willen spreken, zie ik helaas nog veel te veel in de dagelijkse praktijk.

Hiermee wordt in veel gevallen het kind niet beschermd en kunnen ongewenste praktijken lange tijd doorgang vinden en noodzakelijke interventies uitblijven; met alle gevolgen voor het kind.

Blijven we de (privacy) rechten van degene die een bedreiging voor een kind is boven het welbevinden van het kind stellen?

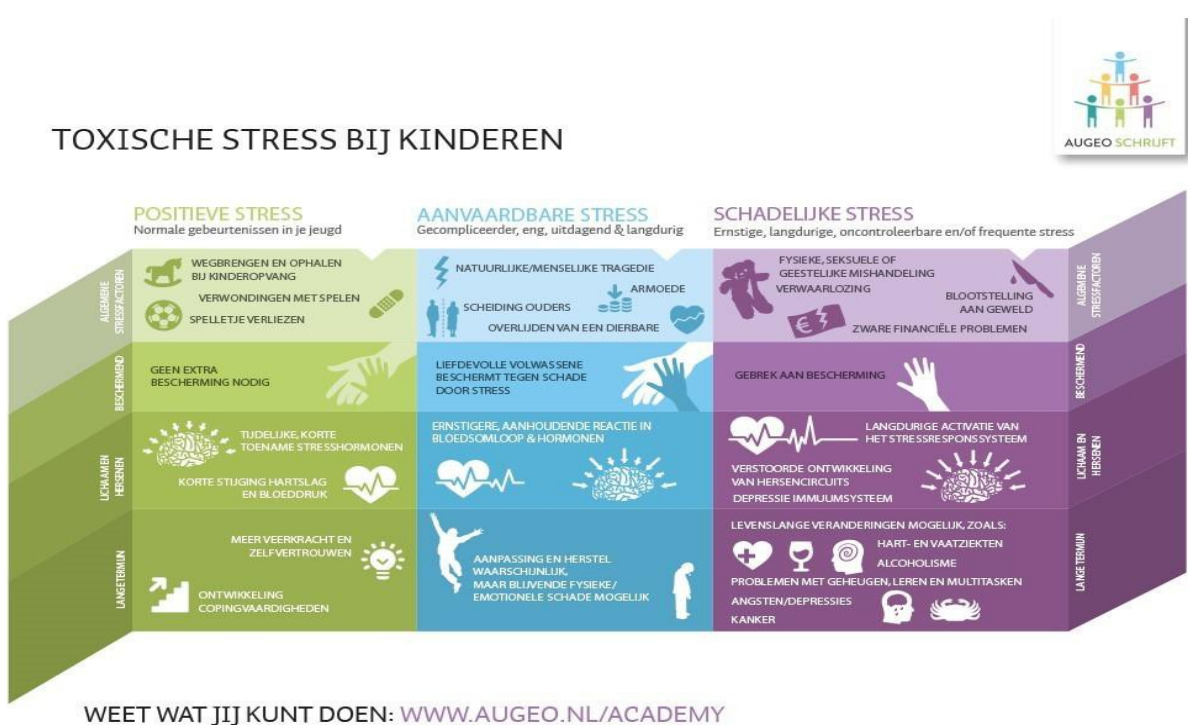
Het ter beschikking hebben van voldoende relevante informatie (met name uit de sociale omgeving van het kind) is cruciaal bij een snelle assessment en goede diagnose van een situatie waarbij mogelijk een snelle interventie noodzakelijk is om extra fysieke/emotionele schade bij het kind te voorkomen.

Iedereen weet dat voorbeelden van ouders/verzorgers/sociaal netwerk in de eigen jeugd belangrijk zijn voor de vorming van een kind én dus ook voor de kwaliteit van de ouder die het later kan worden.

Moeilijkheden en traumatische ervaringen uit het eigen verleden zijn niet altijd verwerkt en blijven vaak de rest van het leven een grote (on)bewuste rol spelen in eigen keuzes, houding en gedrag. Ook richting kinderen.

Dat betekent dat er naast de 'normale' ouders (met gemiddelde tot goede ouderschapskwaliteiten), ook ouders zijn die buiten deze range vallen. Dit kan leiden tot schadelijke stress bij kinderen.

Zoals ook deze afbeelding van Augeo aangeeft, is ook emotionele/psychische mishandeling een vorm van schadelijke stress voor het kind.

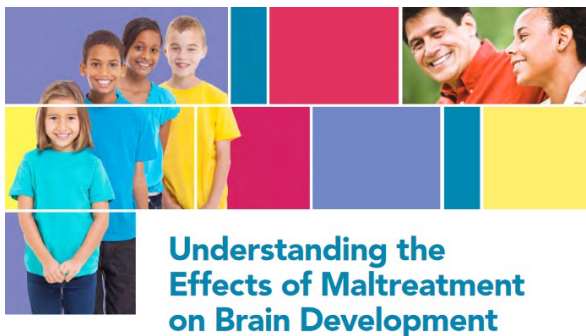

De schade bestaat daaruit, dat ernstige, langdurige, oncontroleerbare en/of frequente stress gevolgen heeft voor de ontwikkeling van het kind.

Zoals de werking van het auto-immuun systeem, dat bij hoge stressniveaus deels/tijdelijk wordt stilgelegd ⁽⁶⁾. Onderzoek ⁽³⁾ geeft aan dat de ontwikkeling van de hersenen bij kinderen door langdurige emotionele mishandeling en gerelateerde stress wordt belemmerd.

“Emotioneel kindermisbruik leidt aantoonbaar óók tot fysieke schade in de ontwikkeling van het kind”

Een reden temeer om wat mij betreft ernstig (langdurig, regelmatig en intens) emotioneel kindermisbruik, zoals dit ook bij vechtscheidingen kan plaatsvinden, met gelijke maatregelen te bestrijden zoals die met fysieke mishandeling bekend en gebruikelijk zijn.

(Bron: Child Welfare Information Gateway – dec 2009 / 2015 ⁽³⁾)

The Role of Caregivers

Many children who suffered abuse and neglect are removed from their homes (for their safety) by the child welfare system. Extended family, foster parents, or group home staff may temporarily care for these children, and some will be adopted. In these cases, educating caregivers about the possible effects of maltreatment on brain development, and the resulting symptoms, may help them to better understand and support the children in their care. Child welfare workers may also want to explore any past abuse or trauma experienced by parents that may influence their parenting skills and behaviors.

Impact of Maltreatment on Adolescents

The effects of maltreatment can continue to influence brain development and activity into adolescence and adulthood. These effects may be caused by the cumulative effects of abuse or neglect throughout their lives or by maltreatment newly experienced as an adolescent.

Ouderschapskwaliteiten – Houding - Gedrag

Om in beeld te brengen hoe ouders hun ouderschap invullen hieronder een eenvoudige globale weergave en indeling van de mogelijkheden bij zowel de ene als de andere ouder. In deze figuur wordt in een van groen naar rood lopende schaal de kwaliteit van het ouderschap van ouders in beeld gebracht.

Groen

De meeste ouders vallen in het groene gebied, de ouders die over voldoende tot uitstekende ouderschapskwaliteiten beschikken. De ouders die hun kinderen zowel op fysiek, emotioneel en sociaal vlak goed verzorgen en passend bij hun leeftijd leiding en structuur, de voorbeelden en ruimte en verantwoordelijkheden geven, voor een gezonde sociaal/emotionele en cognitieve ontwikkeling naar adolescent en volwassene.

Geel – Oranje

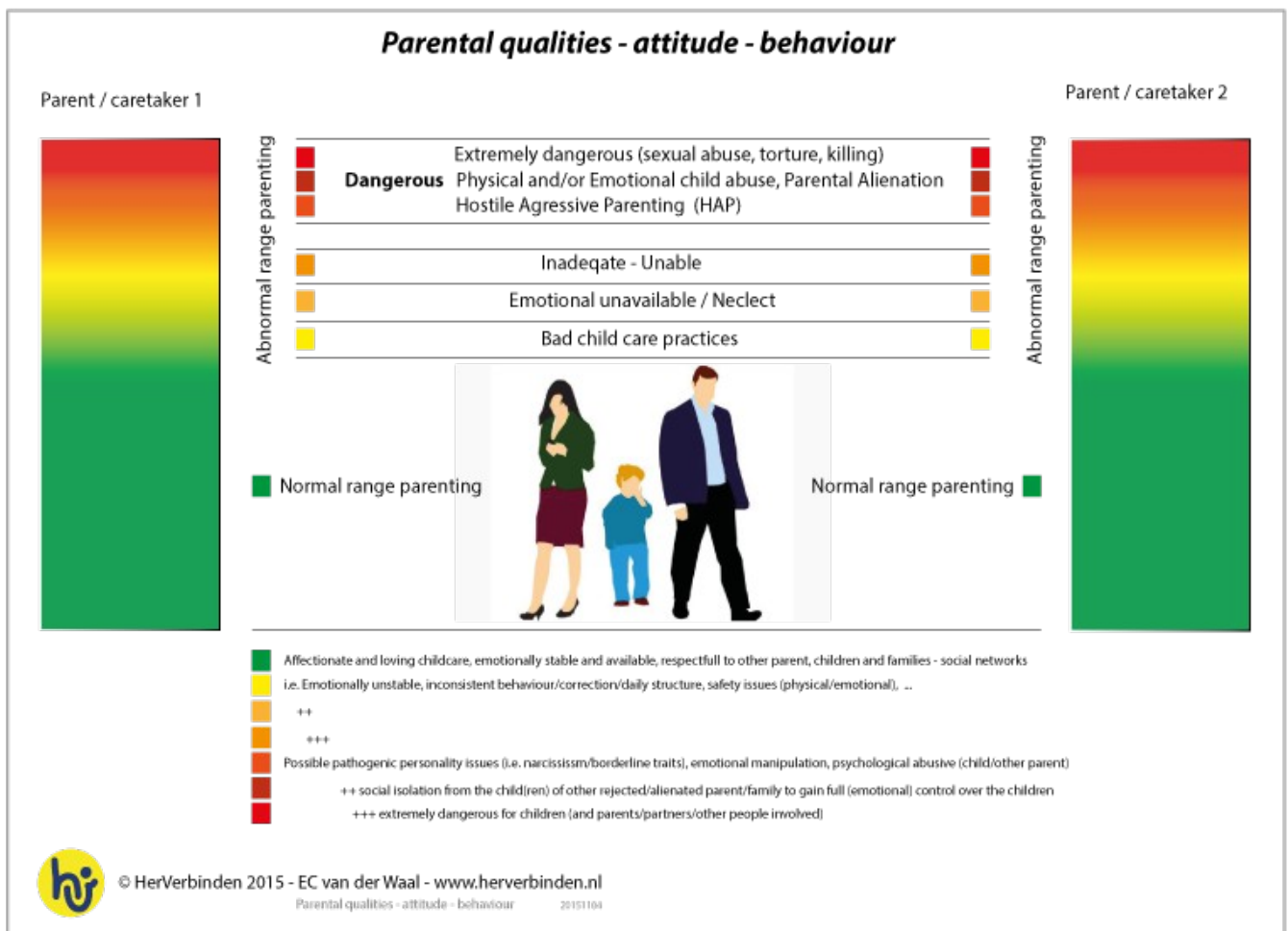
Daarnaast bestaan er echter ook ouders die zwak tot onvoldoende in staat zijn om hun kinderen een 'normale' stabiele opvoeding te bieden. Emotioneel onbeschikbaar, fysieke/emotionele verwaarlozing. Bijvoorbeeld door eigen familie/geschiedenis (trans-generatiele, erfelijke- en/of aangeleerde eigenschappen), voorbeelden uit eigen sociale omgeving, mentale capaciteiten/onvermogens, omstandigheden en gebrek aan mogelijkheden.

Rood

Helaas moeten we erkennen dat er ook ouders zijn die een reëel gevaar (ook voor de kinderen) kunnen zijn. Vijandig agressief ouderschap bestaat. Ernstig fysiek én psychisch geweld richting kinderen ook; zoals:

Fysieke vormen: schudden/slaan/schoppen/etc, Münchhausen Syndrome by Proxy/PCF en/of

Psychische vormen: HAP⁽¹⁾, Parental Alienation⁽²⁾, **Extreme vormen:** seksueel misbruik, marteling, tot aan moord..

Scheidingsladder – hulpmiddel bij identificatie van 'Vecht'scheidingen

Waar hebben we het eigenlijk over ?

Geëscaleerde, hoog conflict scheidingen, waarbij er, naast eventuele zakelijke geschillen, meestal een langdurig conflict bestaat over de kinderen en hun verblijf- en zorgregeling, in combinatie met het gezag over hen.

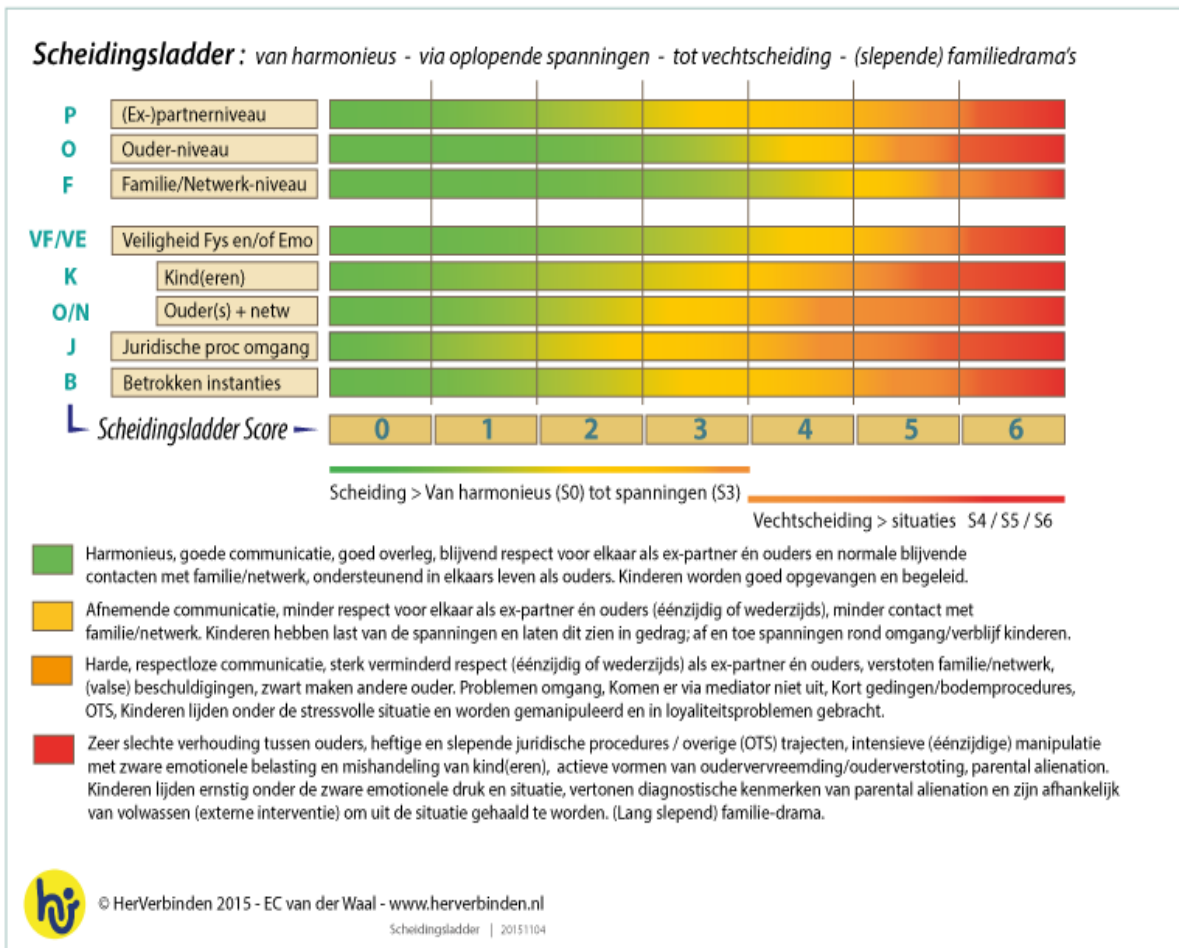
Langdurige manipulatie en actieve sociale isolatie van kinderen van een uitwonende ouder (en het sociaal buitensluiten van deze ouder en bijbehorende deel van de familie/netwerk) kán een reden van deze escalerende en langslpende conflicten zijn. Deze actieve vormen van oudervervreemding (ook wel 'parental alienation' ⁽²⁾ genoemd) kan bij kinderen leiden tot ouderverstotingsgedrag. Het is belangrijk de bijbehorende signalen, van verstotende ouder en kinderen te kunnen herkennen.

Dat een dergelijk conflict tussen de ouders bestaat, wil niet per definitie zeggen dat beide ouders het conflict opzoeken of in stand houden. Er kan ook een éézijdige oorzaak zijn, waarbij door de ene ouder een reactie ontlokt wordt en de bron kan zijn van een slepende onenigheid, die tot schrijnende situaties kan leiden. De ouders raken hierin steeds verder verward en de kinderen worden hierbij niet zelden als 'speelbal' ingezet.

Om de aanloop naar en het oplopende escalatie verloop (tot 'vecht'scheiding) beter te kúnnen herkennen en voor de jeugdhulpverlener/-beschermmer onderling beter te kunnen communiceren over de fase waarin ouders zich voor, tijdens of na een scheiding bevinden, zoals de intensiteit van de conflicten en wie daarbij betrokken zijn, heb ik dit in onderstaande **Scheidingsladder**^(*) in beeld gebracht.

Bij Scores 4/5/6 kan gezien de escalatiegraad en betrokken partijen van een vechtscheiding gesproken worden.

(* deze onderwerpen worden tijdens HerVerbinden workshops en verdiepings-trainingen uitgebreider toegelicht).

Vervolg

Met voorgaande informatie, de *schaal van ouderschapskwaliteiten* en het communicatie-instrument *Scheidingsladder*, hoop ik een extra aanzet te hebben geven tot verdere uitwerking en discussie en daarmee tot verdieping van de kennis bij beroepsmatig betrokkenen, m.n. rond aspecten van pathogenic parenting (ziekmakend ouderschap), die in mijn optiek meegenomen moeten worden bij de *assessment, diagnose én aanpak* in die vechtscheidingsituaties waarbij kinderen veelal langdurig door een ouder in een (emotionele) knel worden gehouden.

Uit mijn adviespraktijk rond hoog-conflict/'vecht'scheidingen blijkt dat dit niet zelden éézijdig is, waarbij de andere (elders wonende) welwillende ouder/sociaal netwerk slechts reactief kan zijn en niet zelden tot wanhoop wordt gedreven. Een aspect daarbij is de handelingsverlegenheid die helaas nogal eens geconstateerd wordt bij jeugdbeschermers, mogelijk door gebrek aan inzicht (educatie) en (h)erkenning van de situatie waarin het kind(/de kinderen) zich bevindt.

De sociale netwerken van beide ouders/verzorgers worden in mijn beleving landelijk nog te weinig betrokken bij het samen denken over en werken aan oplossingen en tot stand brengen van herstel binnen de families.

De krachten en resources uit deze netwerken zouden vaker benut kunnen worden om sneller tot breder gedragen werkende oplossingen te komen voor de kinderen, ouders en familieleden in kwestie.

Het bij constatering van scheidingsconflicten zo snel mogelijk inzetten van bijvoorbeeld familie-netwerk beraad/overleg en meer de regie bij de sociale kring leggen, zoals Eigen-Plan of Eigen-Kracht kent, in combinatie met vormen van familiemediation/coaching, lijkt me een richting van aanpak die beter aansluit bij de mensen en het normale leven en tot duurzamere oplossingen kan leiden. Wellicht leidt dit ook tot minder juidisering van dit soort conflicten.

Het is in mijn ogen een overheids- en jeugdbeschermingstaak om kinderen uit een situatie van emotioneel misbruik te halen, net als dat bij fysiek misbruik gedaan wordt indien dit geconstateerd wordt. Daartoe zal de kennis van de beroepsmatig betrokkenen waar nodig op niveau gebracht moeten worden (om deze situaties beter te herkennen) zodat een kwalitatieve assessment en diagnose van de contextuele situatie van het kind/de kinderen kan plaatsvinden en passende interventies en herstel-maatregelen kunnen worden genomen.

Erik van der Waal

Aangegeven referenties:

1) **Hostile Aggressive Parenting**

http://hostile-aggressive-parenting.com/what_is_Hostile_Aggressive_Parenting.asp

2) **Attachment Based Model of Parental Alienation (AB-PA)**

C.A. Childress, Psy.D. – Foundations 2015 e.a. Publicaties www.drchildress.com

3) **Onderzoek naar effecten van stress op de ontwikkeling van kindersherenen**

Understanding the Effects of Maltreatment on Brain Development

(Child Welfare Information Gateway – dec 2009)

www.childwelfare.gov/pubs/issue_briefs/brain_development/

https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/brain_development.pdf

4) **Sociaal onderzoek over de sociaal-maatschappelijke betekenis van 'Parental Alienation'**

Harman – Biringen 2015

"Parents Acting Badly: How institutions and societies promote the alienation of children from their loving families,"

<http://www.parentsactingbadly.com/>

TEDx – Jennifer Harman – Parental Alienation – Stereotypen – vooroordelen – beleid

<https://www.youtube.com/watch?v=v3YdldNXZnQ>

5) **Trauma en Relaties** – Catrin Finkenauwer

6) **Ontwikkeling / Epigenetics / Celbiology** – Dr. Bruce Lipton